

- 10 Научная информация по вопросам борьбы с преступностью. - М.: Изд-во ВНИИ ПУЗП, 1987. - № 100. - 131 с.
11. О наркомании в некоторых капиталистических странах. - М.: Изд-во ВНИИ ОП, 1969. - 47 с.
12. Гелипас В. Е., Рыбакова Л. Н., Цеглин М. Г. Проблемные ситуации в сфере профилактики злоупотребления психоактивными веществами среди детей и подростков // Вопросы наркологии. - 1998. - № 4. - С. 70-75.
13. Шаповалова В. А., Заболотный В. А., Дешко И. Т. и др. Фармацевтический анализ лекарственных средств // Под общ. ред. В- А. Шаповаловой. - Харьков: Рубикон, 1995. - 400 с.
14. Шаповалова В. А., Шаповалов В. В. Справочник по правовой и судебной фармации. - Харьков: Торсинг, 1997. - 656 с.
15. Стан захисту дітей від жорстокого поводження з ними та всіх форм насильства. Ж. В. Петровичко //Український соціум.- 2003.-№ 1 (2).-С. 137-145

УДК 341+347. 157(477)(049. 2)

Сербалюк Ю. В.

МІЖНАРОДНЕ ТА ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЛЯ

У статті розглянуті основні міжнародні документи та вітчизняна нормативно-правова база стосовно захисту дітей від насилля. Визначенні органи та основні напрямки їхньої роботи по профілактиці насилля щодо дітей.

Ключові слова: *насилство, дитина, сім'я конвенція, закон, профілактика.*

Проблема насильства щодо дітей, як не дивно, не відійшла у минуле разом з найгіршими формами рабства, найбрутальнішими видами експлуатації та приниження людини людиною, Проголошена у більшості країн світу на рівні офіційної політики ідея рівності, справедливості, соціального захисту всіх верств населення незалежно від походження, соціального становища, релігії, національності тощо залишається ще не втіленою у повному об'ємі майже скрізь. Так само залишається не

вирішеною проблема захисту дітей від усіх форм експлуатації та насильства. Про те, що така проблема не лише існує, але є досить актуальною у світовому масштабі і потребує вирішення говорить ряд документів, спрямованих на захист дитинства, які прийняті за останні десятиріччя Організацією об'єднаних націй та її структурами, Радою Європи, іншими міжнародними та міжурядовими інституціями. Активно питання захисту дітей від насильства розглядається і серед науковців. Насильство у сім'ї як соціально-педагогічну проблему досліджують в Україні провідні вчені Т. Ф. Алексєєнко, О. В. Безпалько, Н. Ю. Максимова, Т. Я. Сафонова та інші.

Насильство над дітьми є порушенням прав людини. Попри численні міжнародні та регіональні угоди, що захищають права дітей, насильство по відношенню до них залишається поширеним явищем. У світі щорічно понад 150 млн. дівчаток і 70 млн. хлопчиків піддаються різним видам насильства. Воно трапляється і в кожній країні Європи, незалежно від географічного чи соціального походження людей. На сьогодні у країнах Ради Європи, членом якої є і Україна, нараховується майже 155 мільйонів осіб, молодших за 18 років. І скрізь діти є жертвами найбрутальніших форм насильства, а також порушення прав людини. Діти стають жертвами насильства, у дитячих виховних та освітніх закладах, в родині, на вулиці, в засобах масової інформації, в кібернетичному просторі, вони втягнуті в орбіту організованої злочинності і сферах торгівлі людьми, дитячої проституції, торгівлі наркотиками, збройних конфліктів. Складність і масштабність проблеми потребує об'єднання зусиль міжнародного співтовариства, активного долучення до справи викорінення насильства щодо дітей кожної держави на рівні власного правового поля.

Базовими міжнародними документами стосовно захисту прав дітей на сьогодні є Загальна декларація прав людини, Декларація прав дитини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про права дитини, Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведіння і покарання, Декларація про соціальні і правові принципи, стосовно захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання і їх всиновлення на національному і міжнародному рівнях, Конвенція про захист прав людини та основних свобод, Європейська соціальна хартія, Європейський

кодекс соціального забезпечення, Європейська конвенція про здійснення прав дітей, Рекомендація №Я (84) 4 Кабінету міністрів Ради Європи державам-членам «Про батьківську відповідальність» від 28. 02. 84, Рекомендація №11(91) 9 Кабінету міністрів Ради Європи державам-членам «Про невідкладні заходи у справах сім'ї» від 09. 09. 91, Рекомендація №Я (87)6 Кабінету міністрів Ради Європи державам-членам «Про прийомні сім'ї» від 20. 03. 87, Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції, дитячої порнографії тощо.

Перший післявоєнний документ ООН, що стосується дітей і який набув світової ваги- Декларація прав дитини (1959р.). У ньому зазначалось, що дитина через свою фізичну і розумову незрілість потребує спеціальної охорони і турботи, яка включає і правовий захист. Принцип 9 Декларації зазначає, що дитина має бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості і експлуатації.

Парламентська Асамблея Ради Європи, у роботі якої бере участь Постійна делегація Верховної Ради України, 23 січня ухвалила Резолюцію та Рекомендацію щодо застосування правових та інших інструментів, корисних для боротьби з насиллям щодо дітей та іншими формами дитячої експлуатації і зловживань.

Конвенція ООН про права дитини стала обов'язковим документом для країн, які її підписали. Україна це зробила 21 лютого 1990 р., а чинності цей документ набув у нашій державі з 27 вересня 1991 р. Відповідно до ст. 19 держави - сторони повинні вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. Ст. 32 Конвенції передбачає захист дітей від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може являти небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в одержанні нею освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку. Це положення Конвенції ООН про права дитини деталізує Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999 р.), у якій зокрема зазначені найгірші форми дитячої праці до яких відносять:

- усі форми рабства або практику, подібну до рабства, як наприклад, продаж дітей та торгівля ними, боргова кабала, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах;
- залучення дитини для заняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи для порнографічних вистав;
- залучення дитини для незаконної діяльності, зокрема, для виробництва та продажу наркотиків, як це визначено у відповідних міжнародних договорах;
- роботу, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди здоров'ю, безпеці чи моральності дітей.

Держави, що підписали Конвенцію, поважаючи відповідальність і права батьків щодо виховання дитини на власний розсуд, вважають, що дотримання прав дитини накладає на них низку зобов'язань. Положення статей 3 та 5 Конвенції про права дитини стосовно ролі батьків у вихованні дитини, їх відповідальність за погана фізичне і психічне поводження з дитиною конкретизовані у Європейській соціальній хартії (частина 1 п. 17), Декларації про соціальні і правові принципи, стосовно захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання і їх всиновлення на національному і міжнародному рівнях (Ст. 3), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (Ст. 24), Рекомендації № R (84) 4 Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про батьківську відповідальність» від 28. 02. 84 (Принцип 1) та «Про невідкладні заходи у справах сім'ї» від 09. 09. 91 (Принцип 1).

Продовжуючи аналіз статей Конвенції ООН про права дитини, слід звернути увагу ще на Ст. 34, яка встановлює захист дитини від усіх форм сексуального насильства, Ст. 37, що передбачає неможливість застосувань щодо дитини катувань та інших жорстоких, нелюдських що принижують гідність форм поведінки чи покарання.

У жовтні 2007 року відкрита для підписання Конвенція про захист дітей проти сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. Як зазначав у своєму виступі з нагоди ратифікації Конвенції заступник Генерального секретаря Ради Європи Мод де Бур-Букікію, від 10% до 20% дітей в Європі за часів свого дитинства зазнають сексуальних домагань. Сексуальне насильство по відношенню до дітей може мати різні форми – від

інцесту до проституції, порнографії, зґвалтування під час побачення, сексуального насильства з боку однолітків і сексуальних зловживань в інституційних закладах. Постійно зростаючий рівень користування Інтернетом спровокував нові ризики, і кібернетичний простір підкрадається разом із сексуальними хижаками, які уleshують своїх потенційних жертв. Конвенція передбачає конкретні заходи, що мають посилити запобіжні заходи, допомогу жертвам, а також судове переслідування злочинців та міжнародне співробітництво. Особливо наголошується на необхідності кваліфікованої допомоги дітям, які стали жертвами сексуального насильства. У Європі на сьогодні набуває поширення модель роботи з такими дітьми «Дитячий будинок Ісландії». В основу цієї моделі покладено міжструктурну взаємодію та допомогу в розслідуванні і збиранні найбільш потрібної інформації за умови захисту дітей від повторних допитів та нагадування про отриману в результаті вчинених проти них зловживань травму. «Дитячий будинок» передбачає організацію судових слухань, медичних досліджень, консультації та рекомендації для дітей, а також допомогу та підтримку психолога. Держави-учасниці Конвенції про захист дітей проти сексуальної експлуатації та сексуального розбещення будуть зобов'язані також запровадити до своїх законодавств кримінальну відповідальність за використання дорослими Інтернету задля встановлення контактів з дітьми з метою сексуальної експлуатації та протиправних дій відносно дітей.

Українське правове поле вибудовується відповідно демократичних традицій, сучасних світових тенденцій та підписаних міжнародних документів. Правова база захисту дітей від усіх форм насильства закладена у Конституції України, цілому ряді законів та підзаконних актів. Конституція України зазначає недопустимість будь-якого насильства над дитиною: ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню або покаранню».

Кримінальний кодекс України містить загальні норми щодо захисту всіх громадян і дітей зокрема від жорстокого поводження з ними. Положення щодо захисту неповнолітніх розглядаються у розділах Кримінального кодексу: розділ II «Злочини проти життя та здоров'я особи», розділ III «Злочини проти волі, честі та гідності особи», розділі IV «Злочини проти статевої

недоторканості особи», тощо. У Кримінальному кодексі міститься опис понад 40 злочинів, що здійснюються проти неповнолітніх. В Україні найбільше порушується кримінальних справ за вчинення протиправних дій щодо дітей за статтями «Втягнення дитини у злочинну діяльність», «Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною».

Сімейний Кодекс України не лише визначає права батьків щодо виховання дітей, їх обов'язки, але й визначає конкретно заборону на будь які види експлуатації своєї дитини. (Ст. 150), визначає серед підстав позбавлення батьківських прав втягнення дітей у жебрацтво, бродяжництво, жорстоке поводження з ними (Ст. 164).

Закон України «Про охорону дитинства» (Ст. 10) гарантує кожній дитині право на свободу, особисту недоторканість та захист дитини від усіх форм фізичного та психічного насильства, образи, недбалою і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, що їх замінюють, на захист від втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин, від залучення до екстремістських організацій, від примушування їх до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор, тощо.

У 2002 р. в Україні було прийнято Закон «Про попередження насильства у сім'ї», який визначив правові і організаційні основи попередження насильства в сім'ї, перелік органів та установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї. Закон також визначає чотири основних види насильства у сім'ї: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне. Необхідно зазначити, що у цьому документі акцент зроблено на попередження насильства у сім'ї та обов'язки відповідних органів та установ по недопущенню і своєчасному виявленню фактів насилля щодо дітей. Органами і установами, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства у сім'ї відповідна Закону визначені спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї, служба дільничих інспекторів та кримінальної міліції у справах дітей, органи опіки і піклування, кризові центри та центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства у сім'ї. Серед спеціальних заходів з попередження насильства у сім'ї у розділі III Закону виділенні офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства у сім'ї, офіційне

попередження про неприпустимість віктимної поведінки щодо насильства у сім'ї, взяття на профілактичний облік членів сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї, захисний припис, стягнення коштів на утримання жертв сімейного насильства у спеціальних установах для жертв насильства у сім'ї. Закон передбачає за вчинення насильства у сім'ї кримінальну, адміністративну, цивільно-правову відповідальність.

Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» серед основних напрямків державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю визначає такий, як розробка та здійснення комплексу реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, психологічного та фізичного стану дітей, які зазнали жорстокості, насильства, потрапили в екстремальні ситуації.

До створення правового поля по захисту дітей від усіх форм насильства долучаються укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України. У травні 2008 р. вийшов Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей», який є відгуком на проблему насильства в сім'ї як гостру і актуальну з огляду на хвору соціальну-етичну обстановку в країні. Указ передбачає не лише здійснення аналізу ефективності роботи _ органів, на які покладається обов'язок профілактики і захисту дітей від жорстокого поводження, насильства та експлуатації, вжиття дієвих заходів, але й розробку Національної програми розвитку ювенальної юстиції, створення та розповсюдження у засобах масової інформації матеріалів, спрямованих на запобігання жорстокості, насильства, сексуальної експлуатації дітей, поширення питань соціального та правового захисту дітей.

У 2006 р. постановою Кабінету Міністрів України було схвалено Концепцію загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини 2006-2016 роки». Серед багатьох запланованих заходів слід виділити вдосконалення роботи управлінь, відділів кримінальної міліції у справах дітей щодо захисту дітей від жорстокого поводження, насильства та експлуатації.

Слушність прийняття в Україні законів та підзаконних актів викликана обставинами сучасного суспільного життя, зростання проблеми насильства у сім'ї. Вирішення дії - не лише педагогічна задача виховних установ. Посилення дієвості законодавчих документів, цілеспрямована соціальна, інформаційна політика

держави, зміна суспільної свідомості мають стати, покращання соціально-економічної ситуації в країні на нашу думку, підґрунтям вирішення проблеми дитячого насильства.

The basic international documents and state regulatory and legal framework about defense from children's violence is examined in the article. The agency and the main tendencies of their work about preventive measures for children's violence are defined.

Key words: *violence, children, family, convention, law, preventive measures.*

СПИСОК ОСНОВНИХ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеевко Т. Ф. Соціальна педагогіка теорія і технології: Підручник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. -314 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна робота: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 351 с.
3. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. ІІ. Соціально-психологічні аспекти проблем насильства. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 337 с.
4. Сафонова Т. Я. Жесткое обращение с детьми // Практична психологія та соціальна робота. - 2007. - №2. - С. 17-29
5. <http://www.yurist-online.com/zakoni/>

УДК 637. 49: 234

Собала Дорота

ЗАЛУЧЕННЯ ОСВІТНИХ ІНСТИТУЦІЙ ДО ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

В статті розглядаються питання захисту дітей на прикладі м. Ченстохов Польща при залученні освітніх інституцій.

Ключові слова: *дитина, освітні інституції, захист.*

Ініціатором підписання Конвенції про Права Дитини була Польща. Уряд Польщі в 1978 році розширив дію проекту, в Комісії Прав Людини при ООН, щодо включення Конвенції на